

DIPLOMĂ DE ÎNNOBILARE CU BLAZON DIN 1576 PĂSTRATĂ SUB FORMA UNEI COPII

Diplomele de înnobilare cu blazon sunt acte acordate pentru merite deosebite în lupta antiotomană sau pentru diferite servicii aduse monarhiei. Se numesc și *armales* de la latinescul „*arma*”, care însemna stemă sau blazon, erau scrise mai ales în limba latină și aveau de obicei în partea stângă reprezentarea blazonului, iar în text descrierea acestuia¹. Prin aceste diplome se ofereau titlu nobiliar, blazon și, uneori, danii. O astfel de diplomă în limba latină păstrată sub forma unei copii simple² (fig. nr. 1) face obiectul studiului de față. Conform acesteia, Ioan de Izdenczy a primit blazon și fost înnobilat de împăratul Maximilian al II-lea³ în 1576.

Probabil aceeași copie a diplomei a fost utilizată în 1938 de Jozsef de Sebestyén într-un articol despre diplomele conferite în secolul al XVI-lea⁴. Interesul lui a vizat atunci doar blazonul, respectiv descrierea lui în diplomă, analiza și redarea lui conform normelor de reprezentare a culorilor în heraldică⁵. Copia aparținea în acel moment lui Hermann Nagelschmiedt din Brașov, a cărui familie se considera urmașa celui înnobilat⁶. Și astăzi documentul se află tot în proprietate particulară⁷.

Nu am reușit să aflăm dacă mai există originalul acestei copii, după cum nici în ceea ce-l privește pe Ioan de Izdenczy informațiile nu au fost prea concludente. Din familia Izdenczy sunt menționați un Miklos în 1527, un Istvan în 1566, iar în 1638 un Andras, fiul lui Peter dar, blazonul acestei familii este diferit⁸ de cel din documentul nostru.

De aceea ni se par utile o analiză a documentului din punctul de vedere al discursului diplomatic, o redare integrală a textului în limba latină și traducerea lui, o redare a imaginii color a blazonului (fig. nr. 2), precum și datarea copiei pe baza filigranului⁹.

Astfel, din punctul de vedere al discursului diplomatic, sunt prezente următoarele formule:

1. **intitulația**, în care sunt prezente numele suveranului emitent („Maximilian al II-lea”), formula devoțiunii („prin grația lui Dumnezeu”), titlurile și calitățile din care decurge dreptul de a da acte, posesiunile reale sau închipuite („împărat al romanilor pe veșnicie august, rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Croației, Slavoniei, Bosniei, Serbiei, Galitiei, Lodomeriei”);
2. **notificația**, prin care emitentul atrage atenția destinatarului asupra dispoziției actului: „dăm de știre prin cuprinsul celor de față și facem cunoscut tuturor căroră li se cuvine”;

3. **intervenția**, în care avem numele celor care au solicitat actul „că noi la rugămintea deosebită a câtorva supuși de-ai noștri făcută Maiestății Noastre”;
4. **arenga**, justifică necesitatea emiterii actului: „luând într-adevăr aminte și ținând seama de credința și de serviciile fidele ... așa cum odinioară în republica noastră creștină înaintașii nostri divini răsplăteau regește...”;
5. **narația**, explică împrejurările emiterii actului: „serviciile fidele aduse și făcute mai înainte coroanei acestei țări a noastre Ungaria iar apoi Maiestății Noastre la timpurile și în locurile variate și deopotrivă pentru silința și grija ce le va face și aduce în viitor”;
6. **dispoziția**, exprimă voința suveranului de a oferi beneficiarului titlul de nobil, anumite drepturi și blazonul lui „Ioan Izdenczy ... și soția acestuia Margaretha Zenthlaslo ... precum și urmașii și moștenitorii lor de orice parte să se folosească să se bucure și să poată avea pe viitor ... toate acele scutiri, privilegii, onoruri, libertăți.....”. În cuprinsul documentului se descrie stema: „scut militar pictat în câmp albastru în care stă un unicorn, ținând în jurul gâtului un lanț auriu ...”. Li se oferă „drepturi, prerogative, scutiri...” și se menționează împrejurările în care poate fi folosită stema în lupte, în jocuri cu lancea, în turnire...pe sigilii, pe corturi, inele...”;
7. **coroborarea**, prin care se anunță modalitățile de autentificare: „spre mărturia și trăinicia veșnică a acestui lucru am hotărât să dăm și să hărăzim această scrisoare a noastră cu sigiliul secret...”;
8. **protocolul final** cuprinde locul emiterii actului (Viena) și timpul în date cronologice principale (22 februarie 1576) precum și secundare („al patrusprezecelea an al domniei noastre romane... al treisprezecelea an în Ungaria ...”); pentru a da solemnitate actului, lista demnitarilor laici și eclesiastici în prezența cărora s-a luat hotărârea („Georgio Draskowith... Stephanus Radetio... Paulo Bornemizza... Nicolao de Bathor...”) iar în final semnătura lui Maximilian al II-lea și mai jos contrasemnătura lui Ioan Listhius episcopul de Győr.

Analizând aspectul grafic al documentului constatăm următoarele: cadrul textului a fost trasat prin liniiere lăsându-se loc pentru blazon; la fel au fost trasate și rândurile (de 8 mm fiecare), iar textul (pe 38 de rânduri) nu prezintă aliniat. Numele emitentului este scris în fruntea textului iar sub el în stânga diplomei este pictat blazonul (8 x 10 cm). Chiar dacă lipsesc unele fragmente, documentul se păstrează într-o stare relativ bună. Textul a fost scris cu cerneală neagră, acum cu o tentă maronie, pe o hârtie manuală filigranată cu dimensiunile de 47,5 X 58,5 cm. Virgula este folosită mai des decât este normal și nu lipsesc nici abrevierile.

Încercarea de datare a copiei s-a făcut pe baza filigranului (fig. 3a). Este un filigran vertical pe direcția liniilor de apă și reprezintă un scut tăiat pe diagonală de trei linii paralele din colțul drept superior spre cel stâng inferior, surmontat de o floare de crin iar sub scut este plasată inscripția „C & I Honig”. Dimensiunile maxime

ale filigranului sunt pe verticală 14,5 cm iar pe orizontală 13 cm. Contramarca (fig. 3b) reprezintă probabil cifra romană „IV” (1,8 X 2,7 cm) și se găsește la 27,5 cm distanță de scut. Distanțele între liniile verticale de apă sunt de 1,3 cm¹⁰, 2,5 cm și 2,6 cm. Variante ale acestui filigran au fost folosite din secolul al XVIII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea. Unele înfățișează floarea de crin înscrisă în scut având deasupra o coroană și dedesubt inscripția C & I Honig. Hârtie cu acest tip de filigran a fost folosită în ultimele trei decenii ale secolului al XVIII-lea¹¹, dar și în prima parte a secolului al XIX-lea¹². Altele au scutul tăiat pe diagonală surmontat de floarea de crin dar nu au inscripția C & I Honig și au fost folosite în secolul al XVIII-lea¹³. Un filigran identic cu al copiei diplomei de înnobilitare se găsește la hârtia pe care a fost scris necrologul¹⁴ Barbarei Fronius Igelau, decedată la 23 august 1773¹⁵. Ca urmare, putem plasa cu prudență realizarea copiei în ultima parte a secolului al XVIII-lea sau în primele decenii ale secolului următor.

Acolo unde din text lipseau unele cuvinte sau litere desemnând nume proprii sau funcții am încercat să le reconstituim prin comparație cu o diploma de înnobilitare din 1580¹⁶, întrucât personalitățile laice și ecleziastice din cele două diplome sunt în cea mai mare parte aceleași.

Textul diplomei de înnobilitare:

Nos Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Ramae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque etc. Rex Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Marchio Moraviae, Dux Lucemburgae, ac superioris et inferioris Silesiae, Wirtembergae et Thekae, Princeps Sueviae, Comes Habsburgi, Tyrolis Ferretis, Kiburgi et Goritiae, Landgravius Alsatie, Marchio Sacri Romani Imperii Supra Anasum Burgoniae, ac superioris et inferioris Lusatiae, Dominus Marchio Sclavonicae, Portus Naonis et Salinarum etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostra propterea Majestati factam. Tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servicys fidelis nostri Ioannis Izdenczy quae idem sacrae primum Regni nostri Hungariae Coronae, et deinde Majestati nostrae, pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuisse et impendisse, ac imposterum quoque pari studio et diligentia exhibere et impendere velle dicitur. Cum igitur ab hoc tum vero ex gratia et munificentia nostra Caesarea et Regia, qua quosque de Nobis et Republica Christiana benemeritos virtutisque colendae studiosus antecessorum nostrorum Divorum quondam Regum Hungariae exemplo prosequi eisque certa virtutum suarum monimenta, quae eos ad majora quoque praestanda incitare possent, decernere consuevimus. Eundem Ioannem Izdenczy de Statu et condicione Civile et ignobili inqua hactenus perstitisse dicitur, de Regia nostra potestatis plenitudine et gratia speciali exceptum in caetum et numerum verorum et indubitatorum dicti Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum Nobiliu duximus cooptandum annumerandum et adscribendum. Annuentes et ex certa nostra scientiae ac animo deliberato conceden ut ipse nec non Domina Margaretha Zenthlazloy de Zenthlazlo

consors eiusdem quae alioqui etiam ex antiqua nobili prosapia oriunda esse dicitur a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratus, privilegiis, honoribus, libertatibus, iuribus, praerogativis et immunitatibus quibus caeteri veri Regni nostri praedicti Hungariae et partium ei subiectarum Nobiles hactenus quomodolibet de jure, vel ex consuetudine usi sunt et gavisi, utuntur que et gaudent: uti, frui et gaudere possint et valeant haeredesque et posteritates eorundem utriusque sexus universae valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga ipsum Ioannem Izdencyz exhibitae gratiae et liberalitatis testimonium, veraequo Nobilitatis signum, haec Arma seu insignia Nobilitatis: Scutum videlicet militare, coelistine coloris in quo monoceros integer proprie depictus, collum habens aurea catenula obductum supra trivigem¹⁷ viridem collem disiunctis posterioribus pedibus salientique similis stare cernitur, hinc stella exopposito ipsius animalis, illinc vero luna, in supremis scuti angulis splendentibus. Scuto superimpositam galeam militarem clausam et ex eaque prodeuntem unam aquilinam a summitate galea lacinis seu lemniscis caerulei¹⁸, crocei et albi colorum in utramque scuti ambagem hinc inde defluentibus illudque apposite exornantibus. Prot haec omnia et singula in capite seu principio praesentiarum literarum nostrarum pictoris manu et artificio proprys suis coloribus recte depicta esse cernuntur. Eidem Ioanni Izdencyz nec non domina Margaretha Zenthlazloy consorti eiusdem ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose danda duximus et conferen. Decernentes et ex certa nostra scientia ac animo deliberato conceden ut ipse a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem arma seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum Regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum Nobilium. Sub his iuribus et praerogativis indultis libertatibus et immunitatibus quibus ydem ut praemissum est vel natura vel ex consuetudine usi hactenus sunt et gavisi ubique in praelys certaminibus hastiludys torneamentis duellis monomachus alysqe omnibus et quibuisus exercitys militaribus et nobilitaribus nec non sigillis cortinis auleis annuli vexillis clypeis tentorys domibus sepulchris. Generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae et syncere Nobilitatis titulo, quo eos ac haeredes et posteritates ipsorum utri[usque]¹⁹ sexus universas ab omnibus cuiuscunque status dignitatis conditionis et praeminentiae homines existant dici nominari haberique et reputare volumus et mandamus ferre gestare illisque...²⁰ et gaudere possint et valeant haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universae valeant atque possint. Imo eximimus cooptamus adnumeramus et adscribimus damusque et conceden...²¹ praesentium pervigorem. In cuius rei testimonium firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras privilegiales secreto sigillo nostro quo ut Rex Hungariae utimur impendenti commun...²². Eisdem Ioanni Izdencyz ac domina Margaretha de Zentlazloy ipsorum que haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et conceden. Datum per manus fidelis nostri Reverendi Ioannis Listhy Episcopi Ecclesia lauriensis locique eiusdem comitis perpetui Consiliary ac summi Aulae nostrae Cancellary in Civitate nostrae Vienna Austriae vigesima secunda die Mensis February Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo sexto.

Regnorum nostrorum Romani decimo quarto Hungariae et aliorum tredecimo Bohemiae vero anno vigesimo octavo. Venerabilibus in Christo patribus Dominus Georgio Draskovith Colocensi et Bachiensis Ecclesiarum, Canonice unitarum Electo Archiepiscopo Stephano Radetio Agriensi, praefato Georgio Draskovith Zagrebiensi, Paulo Bornemizza Transylvaniensi, Gregorio Bornemizza Varadiensi, Ioanne Monozloy Quinqueecclesiensi Stephano Feye[rkewj] Wesprimiensi, praefato Ioanno Listhio lauriensi, praedicto Paulo Bornemizza gubernatore Nitriensi, Ioannem ab Weylak Vaciensi, Balthasare Mellegh Chanadiensi, Zacharia Mos[soczy]^{24...25}, ac Georgio Sywkovith Segniensi nec non administratore Modrusiensi Ecclesiarum Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus Strigoniensi sede Archiepiscopali [Metropolitana]²⁶ item Sirmiensi Episcopalibus sedibus vacantibus. Item spectabilibus et Magnificis Comite Nicolao de Bathor Iudice Curiae nostrae, Comite Georgio de Zrinio Ta[vernorum]²⁷, Ladislao Banffy de Alsolyndua Agazonum, Balthasare de Battyan Dapiferorum, Ioanne Pethew de Gerse Cubiculariorum, Ioanne Ballassa de Gyarmath Ia[n]ito[r]um²⁸, Michaelae Warday de Kiswarda pincernarum nostrorum Regalium Magistris alysq[ue] quam plurimus Regni nostri comitatus tenentibus et honores.

Maximilianus

Ioan Listhius E. lauriensis.

Noi, Maximilian al doilea, prin grația lui Dumnezeu împăratul romanilor pe veșnicie august rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Slavoniei, Bosniei, Serbiei, Galiției, Lodomeriei, Cumaniei, Bulgariei, rege și arhiduce de Austria, duce al Burgundiei, Brabantului, Stiriei, Carintiei, Carniolei, margraf al Moraviei, ducele Luxemburgului, al Sileziei inferioare și superioare, Wirtembergului și Thekai, principe al Suaviei, conte de Habsburg, Tirol și Fereția, Kieburg și Goriția, landgraf al Alsaciei, margraf al Sfântului Imperiu Roman dincolo de Anas, al Burgoniei Superioare și Inferioare, stăpân al Lusatiei, margraf al Slavoniei, Portului Naon și Salinelor dăm de știre prin cuprinsul celor de față tuturor căora li se cuvine că noi, la rugămintea deosebită a câtorva supuși de-ai noștri făcută Maiestății Noastre apoi luând într-adevăr aminte și ținând seama de credința și de serviciile fidele ale aceluiasi Ioan de Izdenczy aduse și făcute mai înainte coroanei acestei țări a noastre Ungaria iar apoi Maiestății Noastre la timpurile și în locurile variate și deopotrivă pentru silința și grija ce le va face și aduce în viitor. Prin urmare într-adevăr prin grația și dărnicia noastră împărătească și regală am hotărât înălțarea așa cum odinioară în republica noastră creștină înaintașii noștri divini răsplăteau regește și copleșeau cu daruri ca exemplu de urmat în Ungaria. Așadar pe acest Ioan de Izdenczy fiind scos din starea și condiția civilă și nenobilă în care a fost până acum prin bunăvoința specială și din plinătatea puterii noastre regești și din deosebită milostivire am hotărât să-l numim, să-l socotim și să-l trecem în rândul și în numărul adevăraților și neîndoielnicilor nobili din regatul nostru Ungaria și din toate părțile ei supuse. Încuviințăm și hărăzim după buna noastră știință și cu chibzuință ca și doamna Margaretha Zenthlazloy de Zenthlazlo, soția acestuia ai cărei strămoși au fost de altfel nobili precum și toți moștenitorii și urmașii lor, de orice parte, să se folosească, să se bucure, să poată avea pe viitor și

În chip veșnic de toate acele scuturi, privilegii, onoruri, libertăți, drepturi, prerogative și imunități de care toți ceilalți adevărați și neîndoielnici ziși nobili ai regatului nostru Ungaria și din toate părțile ei s-au folosit și s-au bucurat prin natură, drept sau vechiul obicei. Spre mărturia veșnică a acestui lucru și ca semn al adevăratei și desăvârșitei nobilități a lor conferim lui Ioan de Izdenczy aceste arme heraldice sau însemne ale nobleții. Anume scut militar pictat în câmp albastru în care stă un unicorn, ținând în jurul gâtului un lanț auriu pe un câmp înverzit, ridicat pe picioarele din spate și, de asemenea, se vede soarele într-o parte iar de cealaltă parte luna strălucind în unghiurile de sus ale scutului. Deasupra scutului este așezat un coif militar închis din care iese o acvilă, fâșii sau panglici de culoarea cerului, galbene și albe înconjoară scutul de ambele părți și de aici cad înainte înfrumusețându-l așa cum se cuvine. Așa cum se observă a fost pictat la începutul scrisorii în dreapta și înfrumusețat prin mâna proprie a pictorului. Însuși lui Ioan de Izdenczy și doamnei Margaretha Zenthlazloy soția acestuia moștenitorilor și urmașilor de orice parte am hotărât să dăm. Am hotărât să acordăm și hărăzim aceluiași Ioan Izdenczy și soției lui Margaretha Zenthlazloy tuturor moștenitorilor și urmașilor lor de orice parte hotărând după buna noastră știință și cu sufletul hotărât hărăzind ca aceștia să se folosească, să se bucure, pe viitor și în chip veșnic, de aceste arme sau însemne ale nobleții în felul altor adevărați nobili ai regatului nostru Ungaria și din toate părțile ei supuse de aceleași drepturi, prerogative, scuturi, libertăți și imunități de care ceilalți s-au folosit prin natură, drept sau după obicei de aceste armoarii pretutindeni în lupte, în jocuri cu lancea, în turnire, în dueluri, în lupte individuale și la oricare exerciții militare și nobiliare precum și pe sigilii, pe corturi, inele, steaguri, scuturi, case, morminte și în general în orice fel de lucruri și expediții cu titlul de adevărată și sinceră nobețe sub care vrem ca ei să fie declarați, considerați, numiți, socotiți de oamenii de orice stare, condiție, onoare și treaptă. Așadar hotărâm, dorim, socotim, înscriem, dăm și acordăm acestea în temeiul acestei scrisori. Spre mărturia și trăinicia veșnică a acestui lucru am hotărât să dăm și să hărăzim această scrisoare a noastră cu sigiliul secret al regelui Ungariei lui Ioan de Izdenczy și doamnei Margaretha Zenthlazloy, tuturor moștenitorilor și urmașilor lor de ambele sexe. Dat prin mâna fidelului nostru, Ioan Listhy episcopul bisericii din Győr, comite perpetuu al acelui loc, de către consilierii Cancelariei noastre Aulice din orașul nostru Viena a Austriei, în a douăzecișidoua zi a lunii februarie, în anul domnului 1576 în al patrusprezecelea an al domniei noastre romane, în al treisprezecelea an în Ungaria și în părțile ei și în Boemia în al douăzecișioptulea an²⁹. Venerabili întru Hristos părinți și domni Georgio Draskovith, bisericile din Caloceia și Bachia, Archiepiscopul unitarian canonic ales Stephanus Radetio de Eger, sus zisul Georgio Draskowith de Zagreb, Paulo Bornemizza de Transilvania, Gregorio Bornemizza de Oradea, Ioanne Manozloy de Pecs, Stephano Feye[rkewj] de Wesprimien, mai sus zisul Ioan Listhi de Győr, mai sus zisul Paulo Bornemizza guvernatorul de Nitra, Ioan de Weylak de Vaț, Balthasare Melleghe de Cenad, Zacharia Mos[soczy] .... și Georgio Sywkovith de Segnien și de asemenea administrator al Modrusiei. Păstorind întru fericirea bisericilor lui Dumnezeu scaunele de Strigoniu și Sirmium fiind fără păstori de asemenea respectabilul mare comite Nicolao de Bathor judele Curtții

noastre, comitele Georgio de Zrinio [vistier], Ladislao de Banffy de Alsolyndva comis, Balthasare de Battyan stolnic, Ioanne Pethevv de Gerse postelnic, Ioanne Ballassa de Gyarmath [ușier], Michaelae Warday de Kissvardia Marele Nostru paharnic Regal precum și alții foarte mulți ținând comitatele și dregătoriile țării noastre.

Maximilianus.

Ioan Listhius E
Győr

Diplôme d'ennoblissement avec blason du 1576 preservée sous la forme d'une copie. (Résumé)

Par ce diplôme l'empereur Maximilian II confère à Ioan Izdenczy le titre nobiliaire associé à un blason. La copie de cette diplôme a été écrite sur papier réalisée manuel filigrané. Grâce à ce filigrane on peut considérer que la copie a été réalisée probablement vers la fin du XIX-ème siècle ou début du siècle suivant.

Note

- ¹ *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 47.
- ² *Ibidem*, p. 89. Copia simplă înseamnă reproducerea unui înscris de către o persoană oarecare fără a fi investită cu mijloace de validare și fără ca prin aceasta să se confirme în vreun fel exactitatea lui materială cu originalul.
- ³ Maximilian al II-lea din Casa de Habsburg (n.1527 – m.1576). Rege al Boemiei (1562 – 1576), al Ungariei (1563 – 1576) și împărat al Sfântului Imperiu Romano-German (1564 – 1576);
- ⁴ Jozsef de Sebestyén, *Die Wappendenkmäler des Burzenländer Sächsischen Museums. Wappenbriefe aus dem XVI Jahrhundert in Mitteilungen des Burzenländer Sächsischen Museums*, 3 Jahrgang, Kronstadt, 1938, Heft 1 – 2, p. 35 – 55.
- ⁵ *Ibidem*, p. 45.
- ⁶ *Ibidem*.
- ⁷ Mulțumim și pe această cale pentru punerea la dispoziție a documentului în vederea cercetării și valorificării lui. În curând, va fi donat Muzeului Județean de Istorie Brașov.
- ⁸ Nagy Iván, *Magyarország Családai*, vol. V, Pest, 1859, p.271 – 272.
- ⁹ Filigranul a fost scos pe calc de doamna Valeria Sârghie, restaurator la Muzeul Județean de Istorie Brașov.
- ¹⁰ Distanța dintre primele și ultimele două linii de apă verticale.

- ¹¹ Hârtie cu acest tip de filigran a fost folosită pentru editarea unor cărți în Italia de către John Dowman între anii 1773 – 1774. Informația a fost preluată de pe Internet, www.baph.freeseerve.co.uk/watermarks/downman.html, 30.08.2003. În colecția de filigrane Stenner, *Sammlungen von Wasserzeichen*, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Brașov, la un filigran de acest tip (număr de inventar II 132) este trecut anul 1786.
- ¹² În Muzeul Județean de Istorie din Brașov filigranul se găsește la câteva planșe (fără număr de inventar) înfățișând diverse mecanisme de închidere, chei sau arme iar anii înscrși sunt din prima jumătate a secolului al XIX-lea.
- ¹³ Gróf László, *Carta Hungarica, Térképgyűjtemény (1540 – 1841)*, Interpress, Budapest, 1988. Unul dintre filigrane, numărul 16, reprodus la pagina 163, se găsește la o hartă editată în 1713 iar altul cu numărul 25 de la pagina 165 este al unei hărți din 1774.
- ¹⁴ S. Jakò, R. Manolescu, *Scrierea latină în evul mediu*, Editura Științifică, București, 1971, p. 51. Erau puse pe speteaza stranei din biserică cu rolul de a prezenta și preamări viața decedatului.
- ¹⁵ Se găsește în Biblioteca Muzeului Județean de Istorie Brașov cu numărul de inventar 18.700. Coincid dimensiunile hârtiei, distanțele între liniile de apă verticale, dimensiunile filigranelor.
- ¹⁶ Szabó Károly, Szádeczky Lajos, *Székely Oklevéltár, (1264 – 1707)*, vol. IV, Kolozsvár, 1895, doc. 707, p. 72 – 74. Diploma a fost acordată de împăratul Rudolf al II-lea lui Petri Andrassj.
- ¹⁷ La Sebestyén, în *op. cit.*, p. 45 apare cuvântul *trijugem*.
- ¹⁸ *Ibidem*. În loc de acest cuvânt apare *eiusque*.
- ¹⁹ Hârtia ruptă 1,3 cm. Partea lipsă întregită este marcată de paranteze.
- ²⁰ Hârtia ruptă 2 cm.
- ²¹ Hârtia ruptă 2 cm.
- ²² Hârtia ruptă 1,9 cm.
- ²³ Hârtia ruptă 2 cm. Partea lipsă întregită este marcată de paranteze.
- ²⁴ Hârtia ruptă 3,3 cm.
- ²⁵ Lipsește localitatea unde era episcop.
- ²⁶ Hârtia ruptă 3 cm. Partea lipsă întregită este marcată de paranteze.
- ²⁷ Hârtia ruptă 2,7 cm. Partea lipsă întregită este marcată de paranteze.
- ²⁸ Cuvântul se distinge mai greu din cauza deteriorării hârtiei.
- ²⁹ În realitate era doar al treisprezecelea an al domniei în Boemia (din septembrie 1562).

Figura 1

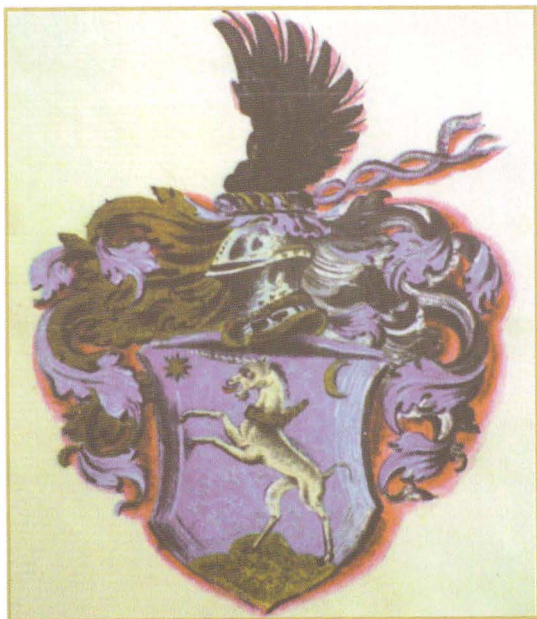

Figura 2

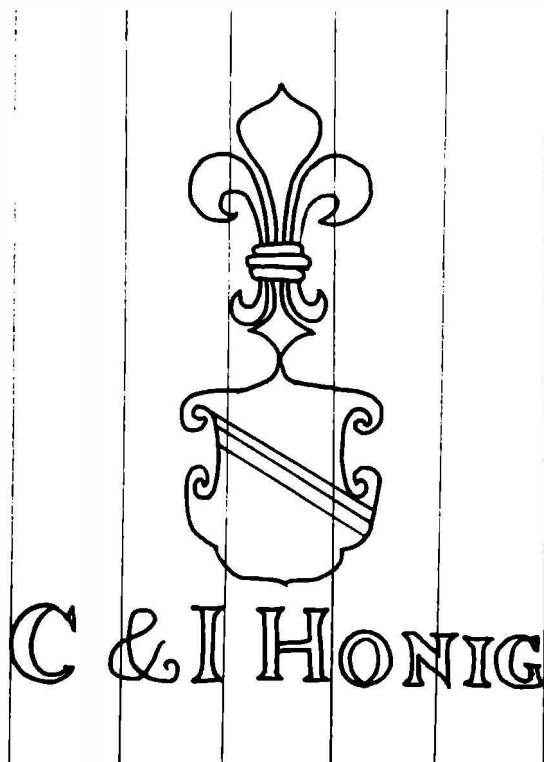

Figura 3a

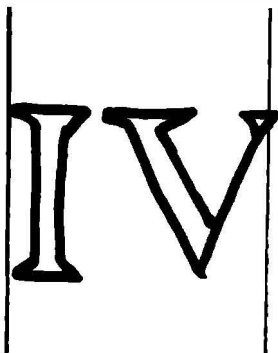

Figura 3b